

مکانیزم ها و راهبردهای تحقق نظم جهانی دینی از دیدگاه آیت الله خامنه‌ای

رحمت عباس تبار مقری^۱

سید محمد هاشمی مبارک‌کلایی^۲

چکیده

تحقق نظم مطلوب جهانی، یکی از دغدغه‌های اساسی رهبران مصلح جهانی می‌باشد. این دغدغه پس از وقوع انقلاب اسلامی در ایران و تجدید حیات اسلام سیاسی، قوت بیشتری به خود گرفته است. در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری که برگرفته از اسلام ناب محمدی (ص) می‌باشد، دستورالعمل جامعی برای تغییر نظم موجود جهانی و دست‌یابی به نظم مطلوب وجود دارد. نظم مطلوب جهانی که به عنوان نظمی معقول و مقبول پذیرفته شده، به دلیل هماهنگی با نظام احسن و هدف آفرینش، پیشرفت، سعادت و رفاه را برای بشریت به ارمغان می‌آورد. پرسش اصلی که در این پژوهش با آن رو به رو هستیم این است که مکانیزم‌ها و راهبردهای تحقق نظم مطلوب جهانی از منظر مقام معظم رهبری چه می‌باشند؟ نسبت این نظم با مبانی و آموزه‌های دینی اسلامی چیست؟ در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تحلیلی و نظریه‌پردازی داده بنیاد، به بررسی موضوع تحقیق پرداخته‌ایم و نتیجه حاصل شده این است که آیت الله خامنه‌ای تحقق نظم مطلوب جهانی را با بهره‌گیری از راهبردهایی چون تقویت جریانات دینی و اسلامی، عدالت رایی و انسجام اسلامی امکان‌پذیر می‌داند. واژگان کلیدی: نظم مطلوب جهانی، مقام معظم رهبری، انسجام اسلامی، عدالت گرایی، بیداری اسلامی.

۱. استادیار علوم سیاسی و عضو هیات علمی دانشگاه مازندران (نویسنده مسئول)

R.abbastabar@umz.ac.ir

sm.hashemi94@chmail.ir

۲. کارشناسی ارشد روابط بین الملل دانشگاه مازندران

۱. مقدمه و بیان مسئله

نظم، یکی از اقتضانات زندگی اجتماعی انسان است که در سایه‌ی آن صلح، رفاه، پیشرفت، امنیت و آسایش فراهم می‌شود. نظم جهانی، منظومه‌ای از ساختارها و هنجارهایی است که برای دولت‌ها و ملت‌ها، الگوی زیستن را تعیین می‌کند. در طول تاریخ، به دلیل تحولاتی چون جنگ‌ها، کشمکش‌ها، بحران‌ها، فروپاشی یک قدرت، ظهور ادیان و انبیای الهی، ظهور یک ایدئولوژی، تغییر و تحولات فکری و اندیشه‌ای، انقلاب‌های علمی، تکنولوژیکی و فرهنگی و ...، نظم‌های جهانی که به نحوه‌ی قرار گرفتن قدرت‌های بزرگ و برتر در عرصه‌ی نظام بین‌الملل و شیوه توازن قدرت آن‌ها اشاره دارند، تغییر می‌یابند.

در هر دوره‌ای، نظامی بر جهان حاکم بوده و بر اساس آن، جایگاه ملت‌ها و دولت‌ها تعریف شده است. بعد از جنگ جهانی دوم، نظامی دوقطبی بر جهان با محوریت دو ابرقدرت شوروی با ایدئولوژی کمونیستی و ایالات متحده آمریکا با ایدئولوژی لیبرالیستی شکل گرفت. چنین نظامی با فروپاشی شوروی در سال ۱۹۹۰م، جای خود را به نظامی تک قطبی لیبرالی با محوریت ایالات متحده آمریکا در جهان داد. در چنین فضایی، آمریکا به دنبال این فرصت بود که قدرت خود را در جهان گسترش داده و اجازه ظهور قدرت‌های جدید در نظام بین‌الملل را ندهد. بنابراین نظم موجود جهانی، یک نظم لیبرالی می‌باشد.

به عبارت دیگر، از سال ۱۹۹۱م به بعد، نظام بین‌الملل هژمونیک^۱، ماهیت و ساختار نظام بین‌الملل موجود را شکل می‌دهد و آمریکا در آن به صورت یک هژمون رفتار می‌کند. اگر قدرت بین کشورها به گونه‌ای توزیع شود که یکی از آن‌ها، قدرت غیر قابل کنترل و توازن توسط دیگران کسب کند، نظم و نظام هژمونیک استقرار می‌یابد، (Kapstein and Mastanduno: 1999, Brilmayer: 1994). به بیان دیگر، نظام بین‌الملل هژمونیک در اثر ظهور یک قدرت برتر و بلامنازع شکل می‌گیرد که توانایی هایش از مجموع کشورهای دیگر بیشتر است و این قدرت برتر، «هژمون» نامیده می‌شود که به تنهایی بر قواعد و ترتیباتی تسلط و غلبه دارد که روابط سیاسی و اقتصادی بین‌المللی بر پایه آن هدایت می‌شود (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۴: ۳).

هژمونی آمریکا به عنوان یک قدرت برتر، مستلزم هژمونی ایدئولوژی‌های سیاسی مانند دموکراسی،

لیبرالیسم و سرمایه‌داری در سطح بین‌الملل است (Goldstein and Pevehouse, 2008: 393-395). بنابراین در چنین نظامی آمریکاسعی می‌کند که ویژگی‌های نظام سیاسی غرب نظیر دموکراسی، لیبرالیسم و سرمایه‌داری را در سطح جهان اشاعه و گسترش داده و از این طریق زمینه را برای تطابق ارزشی و هویت‌های جمعی همگون در صحنه نظام بین‌الملل فراهم نماید.

مقام معظم رهبری، نظم لیبرال موجود بین‌المللی را به دلیل ماهیت استکباری، استبدادی، استثمار، قطبی، مادی و امپریالیستی، نظمی «سلطه‌گر» معرفی می‌کنند. ایشان معتقدند: «امروز در دنیا نظام سلطه حاکم است و این نظام، مسئول بدبختی ملت‌ها و انسان‌ها در سراسر عالم است. نظام سلطه یعنی اینکه کسی در دنیا به اتکای سرنیزه و زور، قلدری کند و شرم نکند و دیگران هم قلدری او را تحمل کنند» (مقام معظم رهبری: ۱۳۶۸/۱۰/۶ و ۱۳۶۸/۴/۲۵ و ۱۳۶۸/۱۱/۱۲).

همچنین، جمهوری اسلامی ایران به دلیل ماهیت ایدئولوژیک خود و بر اساس آرمان‌ها و آموزه‌های انقلاب اسلامی، استراتژی «نه شرقی، نه غربی» را استفاده می‌کند؛ راهبردی که متضمن و مستلزم عدم پذیرش و ناخشنودی از وضع و نظام موجود (لیبرالیسم) و تلاش برای تغییر یا اصلاح آن به منظور استقرار نظم مطلوب می‌باشد (دهقانی فیروزآبادی، ۱۳۹۲: ۱۸۰-۱۷۱).

۲. اهداف و سؤالات پژوهش

با توجه به مسائلی مطرح شده، در این پژوهش درصددیم مکانیزم‌ها و راهبردهای تحقق نظم مطلوب جهانی را که مبتنی بر گزاره‌های اسلامی است، از منظر مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار دهیم. ایشان با تکیه بر مبنای اسلامی به طراحی الگوی جدیدی از نظم جهانی پرداختند که به دلیل هماهنگی با نظام احسن و هدف آفرینش و همسویی با ارزش‌ها و کرامات انسانی، پاسخی به نیاز فطری انسان است. بنابراین، بررسی تحقق نظم مطلوب جهانی از منظر ایشان به عنوان عالی‌ترین مقام حکومتی، رهبر سیاسی - مذهبی، و شخصیت برجسته سیاسی، فرهنگی، علمی و فقهی به زعم نگارنده، مسأله‌ای مهم و درخور توجه بوده و از سویی نیز نوآوری پژوهش پیش‌رو محسوب می‌گردد، زیرا که نگاهی کلی نسبت به موضوع مطرح شده در پژوهش در میان مخاطبان عام وجود داشته و از سوی دیگر، تحقیقات ارائه شده در این زمینه، تحلیل جامعی را از این موضوع ارائه نمی‌دهند.

پرسش اصلی که در این پژوهش با آن روبه رو هستیم، این است که مکانیزم‌ها و راهبردهای تحقق نظم مطلوب جهانی از منظر مقام معظم رهبری چه می‌باشند؟ از سوی دیگر، سؤالات فرعی که در صدد بررسی آن‌ها می‌باشیم، عبارتند از اینکه: از منظر مقام معظم رهبری، جریانات بیداری دینی و اسلامی چگونه می‌توانند در تحقق نظم مطلوب جهانی تأثیرگذار باشند؟، مطابق با دیدگاه مقام معظم رهبری، تقویت انسجام اسلامی و نیز عدالت‌گرایی چگونه در تحقق نظم مطلوب جهانی نقش آفرینی می‌نمایند؟

۳. پیشینه پژوهش

در بررسی ادبیات پژوهش، به کتب و مقالات مختلفی می‌رسیم که به برخی از آن‌ها اشاره خواهیم نمود.

محمد حسن رضایی در کتاب «بیداری اسلامی» در سال ۱۳۹۰، به گردآوری بیانات مقام معظم رهبری در خصوص مسأله بیداری اسلامی، عوامل پیدایش بیداری اسلامی و مؤلفه‌های بیداری اسلامی می‌پردازد. از نظر مقام معظم رهبری، امروز موج بیداری اسلامی يك واقعیت جدی و يك حقیقت غیرقابل انکار است. امروز مسلمان‌ها احساس می‌کنند که می‌توانند در دنیا، در وضعیت بشر، در سرنوشت خود، اثرگذار باشند. وقتی این احساس در ملت‌ها به يك نقطه معینی برسد، تبلور و تجسم خواهد یافت و تبدیل به واقعیت خواهد شد (رضایی، ۱۳۹۰).

سعید اصفهانیان در کتاب «راه فردا» در سال ۱۳۹۱، به بررسی آینده اسلام بر مبنای سخنان مقام معظم رهبری می‌پردازد. اصفهانیان در این کتاب معتقد است که از نظر مقام معظم رهبری، صدور فرهنگ انقلاب اسلامی ایران، تأدیب و تربیت خود، وفاق و وحدت، دغدغه نسبت به عقاید و اخلاق اسلامی به گسترش اسلام در سطح جهانی کمک می‌نماید (اصفهانیان، ۱۳۹۱).

عبدالحکیم سلیمی در مقاله‌ای با عنوان «بیداری و احیای تمدن اسلامی با تأکید بر اندیشه‌ی سیاسی رهبر معظم انقلاب اسلامی» در سال ۱۳۹۱، نگاه گذرا به مؤلفه‌های تمدن اسلامی از منظر مقام معظم رهبری دارد. او معتقد است که بر اساس اندیشه مقام معظم رهبری، بازگشت حقیقی به قرآن و سنت پیامبر (ص)، شرط احیای تمدن اسلامی است (سلیمی، ۱۳۹۱).

در کتاب «وحدت و همگرایی» در سال ۱۳۹۲، علیرضا برازش به گردآوری بیانات مقام معظم رهبری در خصوص مسأله وحدت و همگرایی، موانع وحدت، ثمرات وحدت و همگرایی

و منادیان وحدت پرداخته است. مقام معظم رهبری عقیده دارند که جهالت توده‌های مسلمان و سست عنصر زمامداران سیاسی و فرهنگی، شعبه شعبه شدن و ملی‌گرایی افراطی می‌تواند، مانعی بر سر راه وحدت و همگرایی ایجاد نماید و در مقابل اگر وحدت شکل بگیرد، موجب اعتلای کلمه اسلام و برقراری تعادل قوا در جهان به نفع مسلمانان خواهد شد (برازش، ۱۳۹۲). تمامی کتب و مقاله‌های مطرح شده، صرفاً به گردآوری بیانات مقام معظم رهبری پرداخته و تحلیلی از مسائل مورد توجه ایشان ارائه نمی‌دهند. لذا در این پژوهش به دنبال بررسی، تحلیل بیانات و موضوعات مورد توجه مقام معظم رهبری در چارچوب موضوع یاد شده در پژوهش می‌باشیم.

۴. ملاحظات نظری و مفهومی پژوهش

۱-۴. نظم مطلوب جهانی:

جمهوری اسلامی ایران بر اساس رویکرد انقلابی و تجدیدنظرطلبانه خود، نظام بین‌الملل هژمونیک را که در آن آمریکا به عنوان «هژمون» محسوب شده و در صدد اشاعه ارزش‌های غربی همچون دموکراسی، سرمایه‌داری و لیبرالیسم در سطح جهان می‌باشد را نفی کرده و نظم لیبرال موجود بین‌المللی را به زیان بشریت می‌داند. به عبارت دیگر ایران، ساختار موجود نظام جهانی را مبتنی بر سلطه‌گرایی دانسته و با چنین الگویی به مقابله استراتژیک مبادرت ورزیده است (محمدی، ۱۳۸۹: ۱۱۲).

نظم بین‌المللی مطلوب ایران، نظمی عدالت‌محور با پذیرش حقوق مساوی انسان‌هاست؛ نظمی است که قوانین الهی و اسلامی، تمام ابعاد زندگی اجتماعی بشریت را دربر می‌گیرد. جمهوری اسلامی ایران عقیده دارد که برای تحقق نظم مطلوب جهانی مبتنی بر اسلام، ابتدا باید در سطح منطقه غرب آسیا، یک بلوک قدرت شکل بگیرد؛ بلوک قدرت منطقه‌ای بر پایه وحدت ایدئولوژیک و مذهبی که ساختار قدرت در آن غیر سلسله‌مراتبی است و جمهوری اسلامی ایران در آن عضویت داشته و سایر بازیگران حاضر در آن، قائل به مدیریت دسته‌جمعی امور منطقه‌ای و بین‌المللی، رویکرد تجدیدنظرطلبانه و غیرهمسو نسبت به نظم لیبرال موجود بین‌المللی و اعتقاد به مشارکت فعال اعضاء برای تبدیل اسلام به یک قطب قدرت در جهان را داشته باشند.

از نظر مقام معظم رهبری، نظم مطلوب جهانی بر پایه‌ی نفی سلطه‌گری و سلطه‌پذیری، اجرای عدالت و رعایت حقوق انسان‌ها در سایه‌ی قوانین اسلامی، ایجاد وحدت در بین امت اسلامی و بیداری و آگاهی ملت‌ها شکل می‌گیرد. یکی از مکانیسم‌های رسیدن به نظم بین‌المللی مطلوب در اندیشه ایشان، مسأله قدرت می‌باشد، چراکه بدون در اختیار داشتن آن، تغییر نظم لیبرال موجود جهانی و به تعبیر آیت‌الله خامنه‌ای «نظام سلطه»، امکان پذیر نخواهد بود. ایشان معتقدند: «نظام سلطه جهانی جز قوت و قدرت هیچ نمی‌فهمد و در برابر زبان قدرتی که آنان به کار می‌گیرند، با زبان قدرت باید سخن گفت» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۶۶/۶/۳۱).

۴-۲. تمدن اسلامی^۱:

تمدن از نظر لغوی عبارت است از؛ شهرنشینی، اخلاق مردم شهر را پذیرفتن، از حالت خشونت و جهل به حالت معرفت و شهرنشینی انتقال یافتن و به طور خلاصه، روش‌ها و اسباب شهرنشینی را اختیار کردن است (جر، بی تا: ۶۵۳). در ادبیات فارسی، تمدن به معنای همکاری افراد جامعه در امور اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و انس گرفتن با آداب و اخلاق شهریان به کار می‌رود (معین، ۱۳۷۵: ۱۱۳۹). از نظر علامه محمد تقی جعفری (ره)، «تمدن»، تشکل هماهنگ انسان‌ها در حیات معقول با روابط عادلانه و اشتراک همه افراد و گروه‌های جامعه در پیشبرد اهداف مادی و معنوی انسان‌ها در همه ابعاد مثبت است (جعفری، ۱۳۵۹: ۱۶۱). بنابراین در نگاه علامه جعفری، «تمدن» شکل‌گیری فضا و بستری از روابط عقلانی، عادلانه، هماهنگ و منسجم در بین افراد و گروه‌های جامعه برای رسیدن به اهداف دنیوی و اخروی است.

اما تمدن اسلامی دارای مؤلفه‌هایی چون؛ دین‌مداری، امت‌سازی، امنیت، وحدت‌گرایی و عدالت‌گستری می‌باشد. بر این اساس معتقدیم که تمدن اسلامی همان نظم مطلوب جهانی مبتنی بر ارزش‌های الهی و اسلامی است. تمدن اسلامی از منظر مقام معظم رهبری عبارت است از؛ «فضایی که انسان در آن از لحاظ معنوی و از لحاظ مادی می‌تواند رشد کند و به غایبات مطلوبی که خدای متعال او را برای آن غایات خلق کرده است برسد؛ زندگی خوبی داشته باشد، زندگی عزت‌مندی داشته باشد، انسان عزیز، انسان دارای قدرت، دارای اراده، دارای

1. Islamic Civilization.

ابتکار، دارای سازندگی جهان طبیعت؛ تمدن اسلامی یعنی این؛ هدف نظام جمهوری اسلامی و آرمان نظام جمهوری اسلامی این است» (مقام معظم رهبری: ۱۳۹۲/۶/۱۴).

۳-۴. راهبرد

راهبرد (strategy)، از واژه یونانی (strategos) به معنای ژنرال ارتش گرفته شده است. این واژه هم اکنون در رابطه با مدیریت حوزه‌های اقتصادی، سیاسی، نظامی، فرهنگی و اجتماعی به کار می‌رود و لذا می‌توان گفت که بین واژه راهبرد و مدیریت، ارتباط نزدیکی وجود دارد. راهبرد به معنی تعیین خط مشی و جهت حرکت و سیاست‌های کلی است (عظیمی، ۱۳۹۴: ۴). راهبرد، فن و هنری برای رسیدن به اهداف بلندمدت می‌باشد. راهبرد، هنر بکارگیری ابزار برای تطابق هر چه بیشتر اهداف با نتایج مورد انتظار می‌باشد. واژه راهبرد در نگاه مقام معظم رهبری به معنای توجه به جهت‌گیری، خط مشی‌ها و سیاست‌های کلی می‌باشد. ایشان معتقدند: «گاهی جزئی‌نگری و نگاه نکردن مسیر مستمر از ابتدا تا انتها، انسان را گمراه می‌کند؛ نمی‌خواهیم بگوییم جزئی‌نگر نباشیم؛ چرا، نگرش به جزئیات، یعنی همان برنامه‌ریزی؛ این‌ها را ما منکر نیستیم. می‌خواهیم بگوییم؛ این نگاه به بخش‌ها و اجزاء موجب نشود که ما غافل شویم از نگاه به کل. چون نگاه به کل برای ما درس آموز است» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۷/۲/۱۴).

۴-۴. انسجام اسلامی

از ویژگی‌های بارز نظام جهانی مطلوب مبتنی بر ارزش‌های الهی و اسلامی، «وحدت‌گرایی» است. واژه وحدت در ادبیات سیاسی به زبان لاتین با واژه «unity» آمده است (حییم، ۱۳۸۱: ۷۲۲). اتحاد در مقابل انشقاق، تفرقه، تنازع، شکاف و کشمکش مطرح می‌شود. با توجه به این که ملت‌های مسلمان، هر کدام در محدوده‌های جغرافیایی و واحدهای سیاسی خاصی توزیع شده‌اند، اگر بخواهیم تا فاصله کشورهای اسلامی به لحاظ عقیدتی با هم به حداقل ممکن برسد و ریشه اختلافات در میان آنان خشکانده شود، می‌بایست در بین این کشورها انسجام اسلامی برقرار گردد. مقام معظم رهبری در رابطه با انسجام اسلامی معتقدند: «انسجام اسلامی یعنی ملت‌های مسلمان باهم همراه باشند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۶/۰۱/۱۷ و ۱۳۶۸/۰۱/۰۱). انسجام اسلامی به معنای تأکید بر مشترکات مذاهب اسلامی و نیز نادیده گرفتن اختلافات و

حرکت در مسیر همکاری و هماهنگی است.

۴-۵. عدالت‌گرایی

از دیگر ویژگی‌های نظم مطلوب جهانی مورد نظر مقام معظم رهبری، عدالت‌گرایی است، زیرا که قوام حیات انسانی به «عدالت» وابسته است. عدالت در لغت به معنای انصاف داشتن، دادگر بودن، دادگری، مساوات، ضدیت با جور، عدم افراط و تفریط می‌باشد (عمید، ۱۳۸۷: ۸۵۹). عدالت در اصطلاح به معنای قرار دادن هر چیز در جای خود، دادن حقوق افراد بر مبنای لیاقت و شایستگی آن‌ها و جلوگیری از تجاوز، ظلم، ستم و تعدی به حقوق دیگران می‌باشد. مقام معظم رهبری نیز توجه خاصی به مقوله عدالت داشته و معتقدند: «به نظر ما عدالت، کاهش فاصله‌های طبقاتی است، کاهش فاصله‌های جغرافیایی است. این طور نباشد که اگر منطقه‌ای در نقطه دور از مرکز کشور قرار گرفته است، دچار محرومیت باشد، اما آن جایی که نزدیک است، برخوردار باشد. این عدالت نیست» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۸/۰۱/۰۱). تسری چنین اندیشه‌ای در درون جوامع اسلامی و نضج و گسترش آن در عرصه بین‌المللی، زمینه‌ی رفع استثمار و سیاست‌های ظالمانه مجموعه استکباری را فراهم نموده و نیز فضایی را برای احقاق حقوق حقه انسانی فراهم می‌آورد.

۴-۶. بیداری اسلامی^۱:

بیداری، ضد خواب است و در معنای فعال شدن هوش (آگاهی) به کار می‌رود و بیداری اسلامی به مفهوم زنده شدن دوباره در پرتو اسلام اصیل است؛ به بیان دیگر، در معنای تجدید حیات اسلام در کالبد فرد و جامعه به کار می‌رود که در پناه آن، استقلال، عدالت و همه‌ی آموزه‌ها و ارزش‌های متعالی خداوند، بار دیگر زنده می‌شود یا حیات می‌یابد (صوفی نیارکی، ۱۳۹۱: ۲۹). بیداری اسلامی که در سال ۲۰۱۱ میلادی در برخی از کشورهای شمال آفریقا و خاورمیانه رخ داده، نوعی اصلاح‌گری دینی می‌باشد. اصلاح‌گری دینی و احیای اسلامی، زنده شدن انسان و حیات اجتماعی بر مبنای دین و به شیوه دینی است و به همین دلیل، باید

1. Islamic Awakening.

غبار از سیمای دین زدوده شود و صورت و سیرت دین هویدا گردد که در نتیجه این اقدام، دین به عرصه‌ی حیات آدمی باز می‌گردد (خواججه سروی، ۱۳۹۱: ۹۸).

در رابطه با مفهوم و معنای بیداری اسلامی، مقام معظم رهبری معتقدند: «بیداری اسلامی، رستاخیزی اسلامی است که در آن ملت‌های مسلمان دست به بازتعریف هویت اسلامی خود می‌زنند و در پرتو آن تلاش می‌کنند، ابتدا خود را از خمودگی و سستی و خواب آلودگی برهانند و سپس حصارها و محدودیت‌های فرهنگ، دینی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی که توسط عوامل داخلی یا خارجی بر آن‌ها اعمال شده را بشکنند و از بین ببرند» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۶۹/۳/۱۰ و ۱۳۶۹/۴/۷). ایشان همچنین معتقدند که هدف نهایی بیداری اسلامی، ایجاد تمدن بزرگ اسلامی است؛ «هدف نهایی را باید امت واحده اسلامی و ایجاد تمدن اسلامی جدید بر پایه دین، عقلانیت، علم و اخلاق قرار داد» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۰/۶/۲۶).

۵. روش پژوهش

در پژوهش حاضر، یکی از روش‌های کیفی به نام «نظریه پردازی داده‌بنیاد» استفاده شده است. علت انتخاب این روش به این منظور است، که با توجه به اینکه این نظریه بر داده‌ها بنیان دارد، نسبت به نظریه‌ای که از مجموعه نظریه‌های موجود اقتباس شده و تطبیق داده می‌شود، تبیین بهتری ارائه می‌دهد؛ زیرا با موقعیت تناسب دارد، در عمل واقعاً کارآمد است، افراد موجود در یک محیط را کاملاً در نظر گرفته و احساسات آن‌ها را درک می‌کند و ممکن است همه پیچیدگی‌هایی را که واقعاً در فرایند یافت می‌شود، نشان دهد.

نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، روش پژوهشی برای علوم اجتماعی است که توسط دو جامعه‌شناس آمریکایی، گلیسر^۲ (متولد ۱۹۳۰) و استراوس^۳ (م ۱۹۹۶-۱۹۱۶) تدوین شده است (دانایی‌فرد و امامی، ۱۳۸۶: ۷۲). منظور از نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، نظریه‌ای است که مبتنی بر داده‌ها بوده، به این معنا که مستقیماً از داده‌های منظم استخراج شده است. نظریه داده‌بنیاد عبارت است از؛ فرآیند ساخت یک نظریه مستند و مدون، از طریق گردآوری سازمان یافته داده‌ها و تحلیل استقرایی

1. Grounded Theory
2. Glaser
3. Strauss

مجموعه داده‌های گردآوری شده، به منظور پاسخ‌گویی به پرسش‌های نوین، در زمینه‌هایی که فاقد مبانی نظری کافی برای تدوین هر گونه فرضیه و آزمون آن هستند (منصوریان، ۱۳۸۶: ۵).

در نظریه داده‌بنیاد، تحقیق با یک تئوری و سپس اثبات آن آغاز نمی‌شود، بلکه روند تحقیق، با یک حوزه مطالعاتی شروع گردیده و به تدریج موارد مرتبط پدیدار می‌گردد (اخوان و جعفری، ۱۳۸۵: ۱۴). داده‌های کیفی در نظریه داده‌بنیاد عبارت است از: مشاهدات، گفت و شنودها، مصاحبه‌ها، سخنرانی‌ها و اسناد دولتی.

در نظریه پردازی داده‌بنیاد، پژوهشگر به جای استفاده از نمونه‌گیری تصادفی، از نمونه‌گیری هدفمند استفاده می‌کند که این روش، آن را از دیگر رهیافت‌های جمع‌آوری داده‌ها متمایز می‌سازد. به عبارت دیگر، فرایند گردآوری داده‌ها کاملاً انعطاف‌پذیر است. نمونه‌گیری تازمانی که تمامی داده‌ها اشباع شوند، ادامه می‌یابد و پژوهشگر اطمینان می‌یابد که ادامه این فرایند، چیز تازه‌ای به دانسته‌های او نمی‌افزاید و با داده‌های تکراری روبه‌رو می‌شود.

در نظریه پردازی داده‌بنیاد، سه نوع کدگذاری یا رمزگذاری وجود دارد؛ کدگذاری باز^۱، کدگذاری محوری^۲ و کدگذاری انتخابی^۳. کدگذاری باز، فرآیندی تحلیلی است که از طریق آن، مضامین از درون داده‌ها کشف می‌شوند. مضامین کشف شده باید، گویای محتوای داده باشند. کدگذاری محوری، فرآیندی تحلیلی است که از طریق آن مضامین به مفاهیم تبدیل می‌شوند. کدگذاری انتخابی نیز فرآیندی تحلیلی است که از طریق آن مفاهیم به مقوله‌ها تبدیل می‌شوند. در واقع با «رمزگذاری انتخابی»، مقوله‌ها پالایش می‌شوند و با طی این فرآیندها در نهایت، چارچوبی نظری شکل می‌گیرد (استراوس و کوربین^۴، ۱۳۸۷: ۵۸).

هنگامی که طرح نظری شکل گرفت، باید قابل تأیید توسط مطالعه‌کنندگان پژوهش باشد که به این روند، روایی^۵ پژوهش گفته می‌شود. در کنار مفهوم روایی، باید به مفهوم پایایی^۶ در نظریه پردازی داده‌بنیاد توجه کرد. پایایی تحقیق در واقع به معنای پایداری نتایج تحقیق می‌باشد.

1. Open Coding
2. Axial Coding
3. Selective Coding
4. Corbyn
5. Validity
6. Relability

به گونه‌ای که برای ایجاد اطمینان از صحت و درستی نتایج، محصول تحقیق توسط داوران نیز تأیید می‌گردد.

اولین گام در نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، تعیین واژه اساسی در تحقیق می‌باشد. هدف پژوهش حاضر، بررسی مکانیزم‌ها و راهبردهایی است که از منظر مقام معظم رهبری موجب تحقق نظم مطلوب جهانی می‌گردد که اعتقاد ما این است، تحقق چنین نظمی، همانا تحقق تمدن بزرگ اسلامی است. بنابراین «تمدن اسلامی» واژه‌ایی است که بر مبنای نظریه‌پردازی داده‌بنیاد و بر اساس اندیشه مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفته است. داده‌های گردآوری شده در این پژوهش، گزاره‌های استخراج شده از متن بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در باب «تمدن اسلامی» است که به مواردی از آن اشاره می‌شود.

۶. راهبردهای تحقق نظم مطلوب جهانی

۱-۶. اتحاد جهان اسلام

یکی از ویژگی‌های بارز نظم مطلوب جهانی از منظر مقام معظم رهبری، «انسجام اسلامی» است. اما باید خاطر نشان کرد که این انسجام نیازمند ارائه راه‌کارهایی می‌باشد که در ذیل به بررسی آن‌ها پرداخته می‌شود.

۱-۱-۶. توجه به عناصر وحدت‌گرا (اسلام، توحید، قرآن و نبوت)

کشورهای اسلامی به طور کلی از الزامات اولیه وحدت و همگرایی از قبیل اسلام، توحید، قرآن و نبوت برخوردار می‌باشند. اولین معیار برای مذاهب اسلامی به منظور ورود به فضای اسلام، شهادتین است. انتساب و افتخار به اسلام و تلاش برای پایداری امت اسلامی، از دیگر نقاط اشتراک بین آنان می‌باشد. خدشه به هویت اسلامی هر یک از مذاهب، به سرنوشت امت اسلامی ضربه خواهد زد. از این‌رو، گسترش تعاملات و ارتباطات میان مذاهب اسلامی، امری لازم و ضروری است، زیرا که دارای کتاب مشترک (قرآن) و پیامبر مشترک (حضرت رسول صلی الله علیه و آله و سلم) بوده و از سوی دیگر معتقد به توحید و یگانگی خداوند متعال می‌باشند. بنابراین ایجاد و تقویت اتحاد جهان اسلام امری ضروری است.

از سوی دیگر، تأسیس مجمع جهانی تقریب مذاهب اسلامی با تأکید بر مؤلفه‌هایی چون توحید، قرآن و نبوت می‌تواند زمینه‌ساز وحدت‌گرایی در جهان اسلام باشد. همچنین توجه به سیره و سنت پیامبر (ص) که مورد مقبولیت و مشروعیت همه مذاهب اسلامی است، نقش مهمی در ایجاد وحدت و انسجام میان مذاهب اسلامی دارد. مقام معظم رهبری نیز به جایگاه ویژه پیامبر (ص) به عنوان یکی از مهم‌ترین محورهای وحدت جهان اسلام پرداخته و معتقدند: « عزیزان من! مسلمانان دنیا، زیر نام نبی اکرم (ص) راحت‌تر و سهل‌تر از همه چیز می‌توانند متحد شوند. این خصوصیت آن بزرگوار است. من بارها عرض کرده‌ام که آن بزرگوار، مجمع و ملتقای عواطف مسلمانان است. مسلمان به پیغمبر خود عشق می‌ورزد» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۷۲/۶/۱۴).

۲-۱-۶. بهره‌گیری از ظرفیت حج

احیای فرضیه حج، توجه دنیا و به ویژه مسلمانان را به این حقیقت جلب می‌کند که این فریضه یک اقدام عبادی و عمل مردمی صرف نیست، بلکه انجام این فریضه در زمان واحد و مکان واحد حاوی پیامی است که می‌بایست به آن توجه نمود. حج بزرگ‌ترین برنامه‌ای است که می‌تواند مسلمانان را مکرراً در فضایی فارغ از هر گونه تعلقات، به سمت روابط گسترده عاطفی، اخلاقی و الهی سوق دهد. حج، برانند و عداوت مسلمانان جهان را نسبت به قدرت‌های سلطه‌گر و استکباری بر می‌انگیزد و از سوی دیگر، مروج وحدت و یکپارچگی بین مسلمانان می‌باشد.

در این زمینه مقام معظم رهبری معتقدند: «در بعد سیاسی، محور اصلی در حج نمایش هویت متحد امت اسلامی است. دوری برادران از یکدیگر، عرصه را برای بدخواهان می‌گشاید و تخم تفرقه میان مسلمانان را بارور می‌کند... حج همچنین مظهر وحدت و اتحاد مسلمان است» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۵/۱۰/۸ و ۱۳۷۰/۳/۲۶).

۳-۱-۶. برگزاری هم‌اندیشی‌های علمی و دینی

برگزاری کنفرانس‌ها و نشست‌های علمی مشترک میان عالمان و روشنفکران دینی مذاهب اسلامی، تأثیر بسزایی در ایجاد و تقویت وحدت جهان اسلام دارد و این مسأله از یکسوزمینه رفع تضارب آراء میان عالمان مذاهب اسلامی را فراهم نموده و از سوی دیگر بستر مناسبی برای تعامل فکری بیشتر جهت تحقق عملی اخوت اسلامی و برجسته نمودن نقاط

اشتراک می‌گردد. در برگزاری کنفرانس‌های علمی می‌بایست میان علما و روشنفکران دینی، نوعی احساس محبت و برادری و یک تعامل عاطفی شکل گیرد؛ یعنی یک عالم این تصوّر نکند که باید با حالت تعدّی و مقابله با عالم دیگر رو به رو گردد، بلکه می‌بایست به پرسش‌های دو طرف به صورت منطقی پاسخ داده شود.

در خلال این مباحثات علمی می‌بایست سند و منشوری که مورد تأیید همه علما و روشنفکران دنیای اسلام می‌باشد و از سوی دیگر زمینه تقریب مسلمانان را فراهم می‌کند، تهیه گردد. در این خصوص مقام معظم رهبری معتقدند: «علمای شیعه و سنی بنشینند، با هم اعلامیه بدهند بیایید و وحدت اسلامی را عملی کنید و منشوری را که همه علمای اسلام، همه روشنفکران دنیای اسلام، همه برجستگان سیاسی با اخلاص دنیای اسلام آن را تأیید و تصدیق کنند و برای عملی کردن آن تلاش کنند، تهیه کنید، تا دیگر مسلمانی جرأت نکند متکلم به کلمه توحید را که در یک مذهب یا در یک جناح دیگر است، تکفیر کند؛ تا برادران با هم باشند» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۴/۱۲/۸ و ۱۳۸۵/۵/۳۰).

۴-۱-۶. صدور فتاوی‌ای هم‌گرایانه

صدور فتاوی‌ای تعیین‌کننده و برجسته از سوی مراجع مذهبی تأثیر مهمی در تقویت و تعمیق انسجام اسلامی دارد. اگر مجتهدان فتاوی‌ی مانند جواز شرکت نمودن مسلمانان در مراسم عبادی همدیگر را صادر نمایند، زمینه‌های همسویی مسلمانان را فراهم می‌کنند که بعضی از مجتهدان و عالمان اهل سنت و تشیع در این خصوص پیشگام بوده‌اند (سلیم، ۱۳۵۷: ۲۰۱). برای مثال، شیخ محمد شلتوت در زمانی که رئیس دانشگاه الازهر مصر در دوران جمال عبدالناصر بود، در یکی از فتاوهای خود، مذهب جعفری و فقه شیعه را به عنوان یک مذهب رسمی و فقهی تأیید کرد یا فتوهای مقام معظم رهبری مبنی بر تحریم اهانت به صحابه پیامبر اکرم (ص) و أمهات المؤمنین و یا نماز خواندن شیعیان به امامت فردی سنی مذهب یا مشارکت در نماز جماعت اهل سنت.

در این راستا مقام معظم رهبری معتقدند: «اینقدر ما در روایات در ثواب شرکت در نماز جماعت اهل سنت در زمان ائمه (علیهم السلام) داریم که روایت دارد که در مسجد الحرام پشت سر اینها نماز بخوانید، مثل اینکه پشت سر پیغمبر نماز خوانده‌اید. این معنایش چیست؟، معلوم است که امام صادق (ع) نماز آن جماعت را با نماز پیامبر (ص) مقایسه نمی‌کند. مقایسه

با نماز یک پیرو خودش هم نمی‌کند، اما می‌گوید پشت سر او نماز بخوانید. این یعنی چه؟ این نمایش وحدت است» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۸/۸/۴).

۵-۱-۶. همگرایی رسانه‌ای

در جهان امروز، مسلمانان با انواع تهدیدات و حمله‌ها در ابعاد سیاسی، اقتصادی و فرهنگی از سوی نظام سلطه و استکباری مواجه‌اند که همه این تهدیدات درصدد مسخ ارزش‌ها و هویت‌های اسلامی می‌باشند. بنابراین حفظ و حراست از نظام ارزشی اسلام و نفی ایده‌ها و باورهای مغایر با ارزش‌های اسلامی، در سالتی است که بر دوش مسلمانان قرار داده شده است. در این خصوص یکی از راه‌های مقابله جدی با چنین مسأله‌ای، استفاده از ظرفیت و پتانسیل فضای رسانه‌ای است.

اگر ملّتی خواهان وحدت و همگرایی است، باید نویسندگان و فرهیختگان آن جامعه به تدوین آثار علمی در قالب کتاب، مجله، روزنامه، برگزاری نشست‌های علمی، تبادل افکار و نظریات و ترجمه این آثار به زبان‌های دیگر بپردازند و با اینکه با تدوین سریال‌ها و نمایش‌نامه‌ها با رویکرد اتحاد و همگرایی اسلامی مانع بزرگی برای آسیب به این اصل مهم شوند (پاک آیین، ۱۳۸۹). بنابراین، می‌توان دریافت که رسانه‌ها ابزار بسیار مناسبی هستند که مسلمانان می‌توانند از آن برای تأمین منافع جهان اسلام استفاده نمایند.

مقام معظم رهبری نیز در خصوص کارکرد رسانه‌ها معتقدند: «امروز رسانه‌ها در دنیا فکر، فرهنگ، رفتار و در حقیقت هویت فرهنگی انسان‌ها را القاء می‌کنند و تعیین‌کننده هستند... اگر در سطح بین‌المللی مدیریت و برنامه‌سازی رسانه‌ای بر اساس معیارهای اخلاق، فضیلت، برابری و تکیه بر مفاهیم واقعی انسانی باشد، ملت‌ها سود خواهند برد. اگر رسانه‌ها برنامه‌سازی و مدیریتشان بر اساس منافع کمپانی‌های اقتصادی، ثروتمندان بین‌المللی، قدرتمندان تمامیت‌خواه و انحصارطلب باشد، یقیناً بشر زیان خواهد کرد» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۵/۲/۲۶). بنابراین با توجه به اهمیت رسانه‌ها می‌بایست کشورهای اسلامی با تشکیل یک شبکه خبری مشترک به مقابله با حمله‌ها و تهدیدات سیاسی، اقتصادی و فرهنگی و رفع اختلاف در میان مسلمانان پرداخته و زمینه اخوت و برادری را میان آنان فراهم نمایند.

۲-۶. عدالت‌گرایی

یکی از راهبردی‌ترین اصول در تحقق نظم مطلوب جهانی بر اساس اندیشه سیاسی مقام معظم رهبری، عدالت‌گرایی است. اما برای تحقق این مهم، نیازمند راه‌کارهایی است که در ذیل بدان اشاره می‌گردد.

۱-۲-۶. تلاش برای تشکیل حکومت اسلامی

اولین گام برای برپایی عدالت، تلاش برای تشکیل حکومت اسلامی است. مشکل بشریت در گذشته و هم اکنون و در همه اجتماعات انسانی، عدم تشکیل حکومتی بوده که در آن شرایط و لوازم تحقق عدالت فراهم بوده باشد. در سایه تشکیل حکومت اسلامی و عمل به احکام اسلامی است که برقراری عدالت و سامان بخشیدن به زندگی مسلمانان و رفع ظلم و ستم و مبارزه با غارتگران و مستکبران فراهم می‌شود. تشکیل حکومت اسلامی، خود، ابزاری است که برای رسیدن به هدف عالی و غایی چون عدالت و هدف همه تمدن‌ها بالاخص تمدن اسلامی، باید تحقق این مهم باشد. در این راستا مقام معظم رهبری معتقدند: «هدف نظام‌سازی، هدف تمدن‌ها، هدف حرکت بشر در محیط جامعه، شد عدالت» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۹۰/۲/۲۷).

۲-۲-۶. خودسازی و تهذیب کارگزاران

یکی دیگر از گام‌های عملی کردن مسأله «عدالت»، بهره‌گیری از کارگزاران صالح، مدیر و مدبر می‌باشد. کارگزارانی که از ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های موجود جهت برقراری عدالت به نحو احسن استفاده کرده و بتوانند بر مراکز اجرایی عدالت، کنترل و نظارت داشته و در صورت ظهور و بروز نابسامانی‌ها، اقدامات سنجیده‌ای اتخاذ نمایند. کارگزاران و مجریانی می‌توانند جهت تحقق عدالت تلاش نمایند که خود متخلق به حق و عدالت و انصاف باشند، زیرا که شخص عادل می‌تواند مجری عدالت باشد.

عدالت فردی، که در نتیجه خودسازی و تزکیه و تهذیب درونی فراد حادث می‌شود، مقدم بر هر عدالت از نوع اجتماعی و اقتصادی آن است. بنابراین عدل اخلاقی در سایه ایمان، رعایت اخلاق، خداترسی، مراقبه و محاسبه در کارگزاران حکومتی حاصل می‌شود. کارگزاران می‌بایست با قاطعیت، خودسازی و تهذیب و تزکیه و نیز ارتباط صحیح با مردم، به اجرایی کردن عدالت مبادرت ورزند. در این راستا مقام معظم رهبری معتقدند: «عدالت یک اصل است و نیازمند قاطعیت. عدالت، با من بمیرم، تو بمیری درست نمی‌شود؛ عدالت با تعارف درست

نمی‌شود. اولاً قاطعیت می‌خواهد، ثانیاً ارتباط با مردم می‌خواهد، ثالثاً ساده زیستی و مردمی بودن لازم دارد و بالاتر از همه، خودسازی و تهذیب می‌خواهد، این هم جزو پیش شرط‌ها و پیش نیازهای اجرای عدالت است. اول، باید خودمان را درست کنیم و یک دستی به سر و صورت خودمان بکشیم، تا بتوانیم عدالت را اجرا کنیم. وظیفه من و شما اینهاست» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۵/۳/۲۹).

۳-۲-۶. عدالت‌گرایی در قوانین

یکی دیگر از راه‌کارهای عملی‌سازی عدالت، وجود قوانین لازم‌الرعایه برای کارگزاران حکومتی و مردم است. قوانینی که منبعث از آیات و احکام الهی باشد و نه قوانین بشری، چرا که قوانین بشری، ساخته و پرداخته خود آنهاست و بر اساس علم ناقص و محدود و امیال و تمنیات انسانی شکل می‌گیرد و خود می‌تواند به بی‌عدالتی دامن زند. از سوی دیگر، برای پیاده‌سازی عدالت، سوءاستفاده از اختیارات قانونی توسط مسئولان و کارگزاران نمی‌بایست صورت گیرد. در این راستا مقام معظم رهبری معتقدند: «اینکه امیرالمومنین علی (ع) می‌فرماید: مَا رَأَيْتَ نِعْمَةً مَوْفُورَةً إِلَّا وَفِي جَانِبِهَا حَقٌّ مُضَيِّعٌ؛ یعنی هر جا شما دیدید ثروت انباشته‌ای به وجود آمده، بدانید در کنارش حقوق ضایع شده فراوانی وجود دارد؛ مظهر اصلی و مصداق عمده‌اش همین است که کارگزاران و مسئولان حکومت، با استفاده از نفوذ و قدرت، راحت بتوانند از امکانات عمومی استفاده کنند؛ بانک‌ها راحت وام بدهند، مراکز گوناگون، امکان استفاده از زمین، آب، هوا، تجارت و وارد کردن و صادر کردن را در اختیار آن‌ها بگذارند. ناگهان ببینید کسانی که دستشان از مال دنیا تا اندکی پیش خالی بود، ثروت‌های گزاف پیدا کرده‌اند، ظاهر کار هم قانونی است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۸۱/۷/۳۰). تسری چنین اندیشه‌ای در رابطه با استقرار عدالت در درون جوامع اسلامی و نصیج و گسترش آن در عرصه بین‌المللی، زمینه رفع استثمار و سیاست‌های ظالمانه مجموعه استکباری را فراهم نموده و نیز فضایی را برای احقاق حقوق حقه انسانی فراهم می‌آورد.

۴-۲-۶. حمایت از ضعفا و نیازمندان

در هر جامعه‌ای گروهی از انسان‌ها هستند که به دلیل نداشتن توان فعالیت اقتصادی و یا نبودن زمینه فعالیت، قادر به تأمین نیازهای خود نیستند. کسانی که در اثر بی‌سوادی، کم‌سوادی، نداشتن توان فعالیت اقتصادی و یا نبودن زمینه برای فعالیت نمی‌توانند از ظرفیت‌ها

و پتانسیل‌های خویش استفاده کرده و آن را به منصفه ظهور رسانند، در واقع به استقرار و دوام بی‌عدالتی در درون جامعه کمک می‌کنند.

مقام معظم رهبری نیز توجه ویژه‌ای به مسأله محرومیت‌زدایی داشته‌اند. ایشان عقیده دارند: «آن اسلامی که طبقات مستضعف و محروم به آن امیدوار نشوند و دل ندهند، اسلام نیست... همه باید خود را موظف به مواسات بدانند. مواسات یعنی هیچ خانواده‌ای از خانواده‌های مسلمان و هم‌میهن و محروم را با دردها و محرومیت‌ها و مشکلات خود تنها نگذاشتن؛ به سراغ آنها رفتن و دست کمک‌رسانی به سوی آن‌ها دراز کردن. امروز این یک وظیفه جهانی برای همه انسان‌هایی است که دارای وجدان و اخلاق و عاطفه انسانی هستند؛ اما برای مسلمانان، علاوه بر اینکه یک وظیفه اخلاقی و عاطفی است، یک وظیفه دینی است» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۶۸/۱۲/۱۰ و ۱۳۸۱/۹/۱۵). با توجه به مسائل مطرح شده می‌توان دریافت که یکی از گام‌های استقرار عدالت، تلاش جوامع اسلامی جهت رفع محرومیت و استضعاف می‌باشد و از سوی دیگر مسلمانان جهان می‌بایست چنین اندیشه و رویکردی را در نظام بین‌الملل اشاعه دهند.

۵-۲-۶. عدالت توزیعی

یکی از مسائلی که می‌بایست در تحقق عدالت مورد توجه قرار گیرد، توزیع عادلانه فرصت‌ها می‌باشد. به این معنا که، افراد جامعه برای بروز و ظهور استعدادها و توانمندی‌های بالقوه خود، نیازمند برخورداری از فرصت‌هایی می‌باشند که زمینه رشد و شکوفایی این استعدادها و ظرفیت‌ها و رشد و شکل‌گیری شخصیت‌شان را فراهم می‌کند. توزیع عادلانه فرصت‌ها سبب می‌گردد که افراد محروم و نیازمند جامعه نیز بتوانند امکان دستیابی به جایگاه‌های مناسب در جامعه را پیدا کنند. همچنین هرگونه تسهیلات رفاهی، عمرانی، بهداشتی و... می‌بایست براساس عدالت میان افراد جامعه توزیع گردد و همه افراد از ضروریات یک زندگی سالم و مناسب برخوردار باشند.

اما نکته‌ای که باید به آن توجه نمود، این است که رعایت عدالت به معنای نادیده گرفتن اصول شایسته‌سالاری مانند شایستگی‌های مدیریتی، مهارتی و... نمی‌باشد. از سوی دیگر دولت می‌بایست با استفاده از ابزارهای حقوقی مانند انقاقات واجب، منع اسراف و تبذیر، ترک تجملات، استفاده از منابع مالی در اختیار دولت و بانک‌های دولتی جهت برخورداری از سرمایه لازم برای اشتغال، حرمت ربا، منع احتکار و...، گامی در جهت تعدیل ثروت گروهی از

افراد که درآمد آنان بیش از نیاز متعارف و بالاتر از سطح متوسط زندگی مردم می‌باشد، بردارد و شرایط را برای برقراری تأمین اجتماعی برای نیازمندان و افرادی که درآمدی ندارند و یا درآمد آنان زیر حد متعارف و متوسط برخوردار مردم است و نیازمندی‌های ضروری آنان تأمین نمی‌شود، فراهم کند.

همچنین از نظر مقام معظم رهبری، کاهش فاصله طبقاتی و تلاش برای برابری افراد در استفاده از امکانات و برابری در فرصت‌ها، از مقدمات اصلی عدالت است. ایشان معتقدند که: «به نظر ما عدالت، کاهش فاصله‌های طبقاتی است. کاهش فاصله‌های جغرافیایی است. این طور نباشد که اگر منطقه‌ای در نقطه جغرافیایی دوراز مرکز کشور قرار گرفته است، دچار محرومیت باشد، اما آنجایی که نزدیک است، برخوردار باشد. این عدالت نیست. هم فاصله‌های طبقاتی باید برداشته شود، هم فاصله‌های جغرافیایی باید برداشته شود و هم برابری در استفاده از امکانات و فرصت‌ها باید به وجود آید (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱/۱/۱۳۸۸). بنابراین توضیح عادلانه فرصت‌ها، ثروت‌ها و امکانات، مسئله‌ای مهم برای پیاده‌سازی و استقرار عدالت می‌باشد.

۶-۲-۶. فسادگریزی

استفاده از رسانه‌های جمعی و گروهی و مراکز تعلیم و تربیت مانند خانواده، مدرسه، دانشگاه و...، یکی از عواملی است که در شکل‌گیری ذهنیت‌ها و تغییر آن‌ها و در نوع رفتار افراد برای استقرار عدالت، تأثیر بسزایی دارد. از سوی دیگر، مقابله با ظلم، فساد و عدالت‌گریزی، یکی از پیش‌زمینه‌های دستیابی به عدالت است که رسانه‌ها و مراکز تعلیم و تربیت، نقش بسیار مؤثری در آگاه‌سازی و بیداری جوامع برای مقابله با این آفات و نابسامانی‌ها دارد.

مقام معظم رهبری نیز در خصوص مبارزه با فساد و اطلاع‌رسانی در این زمینه معتقدند: «مبارزه با فساد، هم موجب می‌شود که افراد، دقت بیشتری بکنند، هم موجب می‌شود که دست‌های خیانتکار بترسند و عقب بکشند... بنده معتقد به خبررسانی و اطلاع‌رسانی‌ام. مکرر هم به رئیس قوه قضائیه و دوستان دیگر در این زمینه عرض کرده‌ام. باید افکار عمومی را مطلع کرد و اطلاع‌رسانی صحیح و درست انجام داد؛ لیکن اطلاع‌رسانی بهنگام، بجا و به‌شکل متین و صحیح» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۸۰/۶/۱۵ و ۱۳۸۱/۴/۵). بنابراین با توجه به اینکه مسئله‌ی عدالت‌گریزی خسارت‌ها و لطمه‌های مادی و معنوی جبران‌ناپذیری بر پیکر امت اسلامی وارد می‌سازد، از این‌رو هرگونه قانون‌گریزی و نقض عدالت می‌بایست از سوی کشورهای اسلامی

مردود قلمداد شده و آن را جُرمی بزرگ تلقی کرده و برای آن مجازات قاتل شوند.

۳-۶. تقویت جریان بیداری اسلامی

جریان بیداری دینی و اسلامی که در سال ۲۰۱۱ م، در برخی از کشورهای شمال آفریقا و خاور میانه آغاز گشت، سرآغاز نجات از سیطره استکبار و قدرت‌های جهانی است که نهایتاً می‌بایست با ارائه راه‌کارهایی به تشکیل نظم مطلوب جهانی و تمدن بزرگ اسلامی منجر شده و در مقابل به نفی نظام سلطه جهانی نائل آید. در این قسمت از پژوهش به ارائه راه‌کارهایی جهت تقویت جریان بیداری دینی و اسلامی پرداخته می‌شود.

۱-۳-۶. احیای اسلامی‌گری

انگیزه اصلی نهضت و قیام‌های مردمی در برخی از کشورهای شمال آفریقا و خاور میانه، ایمان و اعتقادات مذهبی و احیای عظمت اسلام است. به همین خاطر نیز مردم در اعتراضات و حرکت‌های خود علیه حکومت‌های استبدادی، شعار «الله اکبر» و «لا اله الا الله» سر می‌دادند. در این رابطه مقام معظم رهبری معتقدند: «این حرکاتی که امروز در برخی کشورهای شمال آفریقا و منطقه خاور میانه مشاهده می‌شود، همان استفاده و استنضائه از نور اسلام و استفاده از جهت‌گیری دست مبارک پیغمبر اکرم (ص) است» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۹۰/۴/۹).

بنابراین، مسلمانان بایستی از یکسو شناخت و آگاهی لازم را از جامعیت و ظرفیت جهانی این دین کسب نمایند و از سوی دیگر به مقابله با مفروضات و مبانی فرهنگ غربی و استکباری بپردازند. یکی از مهم‌ترین تلاش‌های نظام سلطه و استکباری، حذف اسلام از این جنبش‌ها می‌باشد. مقام معظم رهبری نیز به صراحت در مورد این مسأله به مردم این کشورها هشدار می‌دهد که: «امروز همه دستگاه‌های تبلیغاتی و سیاسی و اقتصادی آمریکا و بعضی از مزدورانشان در این منطقه به کار افتاده است تا این انقلاب‌های مردمی را، این قیام‌های بزرگ را از مسیر اصلی منحرف کنند. جنبه اسلامی آن را مخفی کنند، مکتوم کنند، انکار کنند. کسانی را پیدا کنند که با فریب مردم بر سر کار می‌آیند و همه معادله‌ها را باز دوباره به نفع غرب برگردانند. این تلاش‌ها را دارند می‌کنند» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۹۰/۴/۹). همچنین در بیانی دیگر می‌فرمایند: «استعمار یک نقشی بلندمدت برای حذف و محو اسلام از کل مناطق اسلامی به‌دست آورد؛ طرحی که آمیزه‌ای بود از تلاش سیاسی و تلاش فرهنگی و تلاش اجتماعی و تلاش نظامی» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۹۶/۱۱/۱۱).

۲-۳-۶. روشنگری علما و نخبگان

یکی از عوامل بسیار مهمی که در جریان بیداری دینی و اسلامی میتواند نقش موثری ایفا کند، روشنگری و هدایتگری علما و نخبگان جوامع اسلامی می باشد. علما و نخبگان جوامع اسلامی در جلوگیری از تحریف محتوایی دین، حکومت و نظام اسلامی و نیز ممانعت از به انحراف کشیدن احساسات و عواطف دینی مردم و مقابله با ظلم و تعدی نظام سلطه و استکباری، نقش برجسته ای دارند. در این رابطه مقام معظم رهبری معتقدند: «امروز مردم در این کشورها احتیاج دارند به هدایت این نخبگان؛ چه نخبگان سیاسی، چه نخبگان علمی، چه دانشگاهی و چه دینی. وظیفه سنگینی بر عهده اینهاست. اینها باید نگذارند دستگاه استکبار با وسایل گوناگونی که دارد این حرکت عظیم ملت ها را مصادره کند، قیام مردم را از آنها سرقت کند» (آیت الله خامنه ای: ۱۳۸۹/۱۲/۰۲).

۳-۳-۶. ترویج الگوی مردم سالاری دینی

یکی از مؤلفه های اصلی در تقویت نهضت بیداری دینی و اسلامی، حضور گسترده مردم به عنوان موتور محرکه این جریانات می باشد. در کشورهایی که جریان بیداری اسلامی در آنها حادث گردید، مردم سعی دارند که خودشان سرنوشت کشورشان را تعیین کنند. در این خصوص مقام معظم رهبری معتقدند: «یکی از مهم ترین خواسته هایشان (ملت ها) حضور و نقش قاطع مردم و آرائشان در مدیریت کشور است و چون مؤمن به اسلامند، پس مطلوب آنان «نظام مردم سالاری اسلامی» است، یعنی حاکمان با رأی مردم برگزیده می شوند و ارزش ها و اصول حاکم بر جامعه، اصول مبتنی بر معرفت و شریعت اسلام است» (آیت الله خامنه ای: ۱۳۹۰/۰۶/۲۶).

نظام مردم سالاری دینی که بر تطابق اسلام با مقتضیات زمان و احیای نظرات دینی درباره حکومت و دولت مداری متکی است، هم بر شیوه جمهوری بودن حکومت و نقش مردم در تصمیم گیری های حکومتی تأکید دارد و هم الگوی اسلام گرایی و ارزش های پایدار اسلامی (عدالت گرایی، خدامحوری و معنویت گرایی) را اساس نظام سیاسی می داند (دهشیری، ۱۳۸۲: ۲۱). از این رو ترویج الگوی نظام مردم سالاری دینی برای نظام سازی مبتنی بر دین اسلام و اراده مردم در این کشورها و از سویی دیگر سلب اعتماد از لیبرال دموکراسی و استبداد فردی امری لازم و ضروری است.

۴-۳-۶. حمایت از گروه‌های اسلامی و انقلابی

ظهور جریان بیداری دینی و اسلامی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا نشان دهنده این است که این اقدامات عمدتاً در میان کشورهای بی‌پایه به وقوع پیوسته که یا حامیان اصلی رژیم صهیونیستی در منطقه هستند یا اینکه حداقل نسبت به فجایع رژیم صهیونیستی بی‌تفاوت بوده‌اند و این امر می‌تواند به عنوان خط‌شاخصی در روند این تحولات مطرح باشد. مردم در شعارها و جهت‌گیری‌های خود علناً به ضدیت با رژیم صهیونیستی اشاره می‌کنند.

امروزه مسلمانان در کشورهای بی‌پایه که موج بیداری اسلامی در آنان به وقوع پیوسته باید این واقعیت را بپذیرند که یکی از راه‌های عمق‌بخشی به مبارزات خود، حمایت از گروه‌های انقلابی و مبارزی است که به مخالفت با نظام استکباری و نیز رژیم صهیونیستی برخاسته‌اند. گروه‌هایی مانند مبارزان فلسطینی جهاد اسلامی و حماس و نیز حزب‌الله لبنان که مبارزه علیه رژیم صهیونیستی را هدایت می‌کنند. بنابراین وجود این گروه‌های مبارز، خود یک عامل بازدارنده در جهت جلوگیری از تعرض و حمله و یا تهدید جدی این رژیم نسبت به کشورها و جریان‌های اسلامی است. بنابراین حمایت از این گروه‌های اسلامی و انقلابی نیز یک امر لازم و ضروری است.

در این راستا مقام معظم رهبری معتقدند: «امروز دولت غاصب صهیونیست، بزرگ‌ترین خطر برای حال و آینده جهان اسلام است. علاج واقعی این خطر به دست مسلمین است. آنان می‌توانند با کمک‌های حقیقی به مبارزین مسلمان، قیام داخل کشور فلسطین را قوی‌تر و کوبنده‌تر سازند، و نیز می‌توانند به طرق گوناگون نگذارند که دولت‌های منطقه به پیروی از خواست و تحمیل آمریکا، تن به سازش با اسرائیل دهند. اقدام‌های فداکارانه و جوانمردانه مسلمانان سربلند لبنان، که بارها صهیونیست‌های قُلدِر و حامیان‌شان را در موضع ضعف و انفعال قرارداده، گواه صادقی است بر اینکه ملت‌ها و جوانان مؤمن قادرند بسیاری از کارهای بزرگ را انجام دهند» (آیت‌الله خامنه‌ای: ۱۳۷۰/۰۳/۲۶).

۷. یافته‌های پژوهش

در این قسمت از پژوهش، مواردی از مکانیزم‌ها و راهبردهایی که منجر به تحقق نظم مطلوب جهانی که در واقع همان تشکیل تمدن بزرگ اسلامی است، از منظر مقام معظم رهبری در چارچوب نظریه پردازی داده‌بنیاد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

- کدگذاری باز

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در خطبه‌های نماز عید فطر

مضمون	داده	شناسه
وضعیت‌شناسی	امروز دنیا دارد یک بخش مهمی از تاریخ خود را می‌گذراند.	۹۰۰۶۰۹
بیداری و آگاهی	ما باید در این فصل، در این بخش، در این مقطع، خیلی به هوش باشیم، خیلی مراقب باشیم؛ بفهمیم چه می‌کنیم.	
وحدت و همدلی	اگر در بین خودمان کدورت‌ها و بددلی‌ها و بدجنسی‌ها و ناسازگاری‌ها وجود داشته باشد - چه بین آحاد مردم، چه بین مسئولین و مردم، چه بین مسئولین با یکدیگر - نخواهیم توانست به این وظایف بزرگی که امروز متوجه به ماست، عمل کنیم؛ این یک توصیه‌ی مهم است، یک ضرورت اصلی است.	

مفهوم استنباط و استخراج شده: پرهیز از غفلت و حفظ وحدت در دوران کنونی عالم.

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار با مسئولان نظام جمهوری اسلامی ایران

مضمون	داده	شناسه
وضعیت‌شناسی	نگاه به اوضاع سیاسی جهان و منطقه نشان می‌دهد که ما در مقطع حساسی هستیم؛ به معنای واقعی کلمه، امروز یک پیچ تاریخی است.	۹۳۰۴۱۶
بیداری و آگاهی، وحدت و همدلی	عناصر قوت چیست؟ چگونه می‌شود فهمید و قبول کرد که ما قوی هستیم؟ تلاش و مجاهدت، روحیه، امید، کار و تلاش، شناخت رخنه‌های اقتصادی، رخنه‌های فرهنگی، رخنه‌های امنیتی - این‌ها را بشناسید و این رخنه‌ها را ببندید - هم‌افزایی دستگاه‌های مسئول - به هم کمک کنند دستگاه‌ها - هم‌افزایی دستگاه‌های مسئول با مردم.	

مفهوم استنباط و استخراج شده: پرهیز از غفلت و حفظ وحدت و روحیه‌ی جهادی در دوران کنونی عالم.

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار شرکت‌کنندگان در اجلاس جهانی «زنان و بیداری اسلامی»

مضمون	داده	شناسه
بیداری اسلامی و تأثیرات منطقه ای	این حادثه‌ی بزرگی که در دنیای اسلام به وجود آمده است که از تونس شروع شد و در مصر عظمتی پیدا کرد و بعد به کشورهای دیگر منتقل شد، این یک حادثه‌ی عجیبی است، نظیر ندارد؛ در تاریخ ما هر چه انسان نگاه می‌کند، این حادثه یک حادثه‌ی عظیمی است، حادثه‌ی معمولی نیست.	۹۱۰۴۲۱
بیداری اسلامی و تأثیرات فرانطقه	این حادثه می‌تواند مسیر دنیا را عوض کند، می‌تواند تسلط ظالمانه‌ی استکبار و صهیونیسم را بر دنیای اسلام، که سالهای متمادی است ادامه دارد، قطع کند، می‌تواند امت اسلامی را متشکل کند؛ به شرط اینکه تداوم پیدا کند.	

مفهوم استنباط و استخراج شده: تأثیر پدیده‌ی بیداری اسلامی بر نظام بین‌الملل و لزوم هوشیاری برای حفظ این پدیده.

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در خطبه‌های نماز جمعه

مضمون	داده	شناسه
عدالت‌گرایی و مسئولان متعهد و متخصص	عدالت و صلاح مسئولان همیشه لازم است؛ حیف و میل نکردن اموال مردم که دست من و امثال من است، همیشه لازم است؛ اینکه تغییر‌پذیر نیست؛ اگر به توفیق الهی بتوانیم در این جهت خود را کامل کنیم و قدم‌هایی را که تا امروز بحمد الله برداشته شده، کامل کنیم، آن وقت کشور اسلامی به همان شکلی که گفتیم، به وجود خواهد آمد؛ یعنی دولت اسلامی می‌تواند کشور اسلامی به وجود بیاورد.	۸۴۰۵۲۸
تمدن‌سازی اسلامی	وقتی کشور اسلامی پدید آمد، تمدن اسلامی به وجود خواهد آمد؛ آن وقت فرهنگ اسلامی فضای عمومی بشریت را فرا خواهد گرفت.	

مفهوم استنباط و استخراج شده؛ تأثیر عدالت‌گرایی در تمدن‌سازی اسلامی.

بیانات آیت‌الله خامنه‌ای در دیدار با اساتید دانشگاه

مضمون	داده	شناسه
بیداری اسلامی	ما در طول تاریخمان، چنین وضعیتی را در کشورهای اسلامی نداشتیم. اینکه احساس هویت، احساس بیداری، نه در یک ملت، بلکه در کشورهای متعددی از کشورهای اسلامی پدید بیاید و این احساس بیداری، این احساس هویت، متکی به اسلام باشد؛ این را ما در گذشته هرگز نداشتیم؛ این مال امروز است؛ این یک نشانه است، نشانه‌ی تحول است؛ چون مسلمان‌ها یک میلیارد و نیم از جمعیت دنیا را تشکیل می‌دهند، ده‌ها کشور شامل اکثریت‌های مسلمان هستند و کشورها هم جاهای حساسی قرار دارند، بنابراین این بیداری یک امر عادی نیست؛ نشان‌دهنده‌ی یک تحول در ساخت و نقشه و هندسه‌ی جدید دنیاست.	۹۱۰۵۲۲

مفهوم استنباط و استخراج شده: تأثیر بیداری اسلامی در ایجاد تحول و تغییر شکل عمومی دنیا.

- کدگذاری انتخابی

متغیر وابسته	مقوله	مفاهیم
تمدن اسلامی	راهبرد	<ul style="list-style-type: none"> - پرهیز از غفلت و حفظ وحدت در دوران کنونی عالم. - پرهیز از غفلت و حفظ وحدت و روحیه‌ی جهادی در دوران کنونی عالم. - تأثیر بیداری اسلامی در ایجاد تحول و تغییر شکل عمومی دنیا. - تأثیر پدیده‌ی بیداری اسلامی بر نظام بین‌الملل. - تأثیر عدالت‌گرایی در تمدن‌سازی اسلامی.

نظریه: دوران جدید عالم و تشکیل تمدن بزرگ اسلامی

پژوهش حاضر، به دلیل نقل صریح داده‌ها از متن سخنرانی‌های آیت‌الله خامنه‌ای، از شاخص «امانت‌داری» برخوردار بوده و روایی لازم را داراست و از سوی دیگر، به دلیل بهره‌مندی از نظر خبرگان دانشگاهی در کلیه مراحل و فرایندهای این پژوهش، پایایی مورد انتظار برای یک پژوهش به خوبی تضمین شده است.

۸. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در پژوهش حاضر دریافتیم که در طول تاریخ، همواره نظم‌های جهانی به انحاء و دلایل مختلفی مانند ظهور یک ایدئولوژی، تغییر و تحولات فکری و اندیشه‌ای، بروز بحران‌ها و نزاع‌های بین‌المللی و غیره، دچار تغییر و تحول گشته‌اند. بعد از جنگ جهانی دوم، فضایی بر عالم بین‌الملل حاکم شد که از آن تعبیر به «جنگ سرد» می‌شود. در این فضا دو ابرقدرت اتحاد جماهیر شوروی و ایالات متحده آمریکا بر سر گسترش نفوذ و تسری ایدئولوژی خود به سراسر جهان با یکدیگر رقابت داشتند.

شوروی در صدد اشاعه ایدئولوژی کمونیستی بوده و در مقابل ایالات متحده آمریکا سعی در اشاعه ایدئولوژی لیبرالیستی می‌نمود. چنین فضایی تا پایان سال ۱۹۹۰م و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی بر نظام بین‌الملل حاکم بود. سرانجام پس از این دوران، نظامی تک‌قطبی با محوریت ایالات متحده آمریکا و مبتنی بر ایدئولوژی لیبرالیستی بر جهان حاکم گردید. بنابراین، می‌توان گفت که نظم موجود جهانی، نظامی لیبرالیستی است که صرفاً منافع آمریکا و کشورهای همسوی با این نظم را تأمین می‌نماید؛ نظامی با مختصات استعماری، استثماری، استکباری، استبدادی، سلطه‌گری، منفعت‌طلبانه، مادی، قطبی، صهیونیستی و امپریالیستی.

از اینرو مقام معظم رهبری، نظم لیبرال موجود بین‌المللی را به دلیل ابتناء بر پایه‌های باطل و اصول ظالمانه به شدت مورد انتقاد قرار می‌دهد، چراکه آن را در تقابل و تعارض با آموزه‌های الهی و منقطع و بیگانه با حقایق هستی و نظام آفرینش و نیز مخالف با شرافت و کرامت انسانی قلمداد می‌کند. اما، در مقابل برای رهایی از چنین وضعیتی، نظامی را برای جهانیان ترسیم می‌کند که مقبول و مطلوب با نظام احسن و آفرینش بوده و بر پایه فطرت الهی انسان شکل گرفته است. لذا در این پژوهش بر مبنای نظریه‌پردازی داده‌بنیاد، دریافتیم که مقام معظم رهبری تحقق چنین نظامی را با بهره‌گیری از مکانیسم‌ها و راهبردهایی چون انسجام اسلامی، عدالت‌گرایی و تقویت

جریانات بیداری دینی و اسلامی امکانپذیر می‌دانند.

منابع و مأخذ

- ۱- اخوان، پیمان، جعفری، مصطفی (۱۳۸۵). «نظریه پردازی و آزمایش نظریه ها در حوزه مدیریت دانش»، فصلنامه مدیریت فردا، شماره ۱۵ و ۱۶
- ۲- استراوس، آنسلم، کوربین، جولیت (۱۳۸۷). اصول روش تحقیق کیفی: نظریه مبنایی، رویه ها و شیوه ها، ترجمه بیوک محمدی، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- ۳- اصفهانیان، سعید (۱۳۹۱). راه فردا در مقایسه اسلام ناب محمدی (ص) با اسلام آمریکایی، تهران: مؤلف.
- ۴- برازش، علیرضا (۱۳۹۲). وحدت و همگرایی، تهران: امیرکبیر.
- ۵- پاک آیین، محسن (۱۳۸۹). «راهبردهای رسانه ای برای مقابله با چالش های فراروی وحدت اسلامی»، کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، دوره ۲۲ خا
- ۶- جعفری، محمد تقی (۱۳۵۹). ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- ۷- خواجه سروی، غلامرضا (۱۳۹۱). «نسبت انقلاب اسلامی ایران با بیداری اسلامی: وجوه تشابه و تمایز»، فصلنامه علمی پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، سال نهم، شماره ۲۸
- ۸- دانایی فرد، حسن، امامی، سید مجتبی (۱۳۸۶)، «استراتژی پژوهش کیفی: تأملی بر نظریه پردازی داده بنیاد»، اندیشه مدیریت، سال اول، شماره ۲
- ۹- دهشیری، محمدرضا (۱۳۸۲). «تأثیرات فرهنگی انقلاب اسلامی بر روابط بین الملل»، مجله اندیشه انقلاب اسلامی، شماره ۷ و ۸
- ۱۰- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۲). سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: سمت.
- ۱۱- دهقانی فیروزآبادی، سیدجلال (۱۳۹۴). «نظام بین الملل آینده و پیشرفت جمهوری اسلامی ایران»، چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
- ۱۲- رضایی، محمد حسن (۱۳۹۰). بیداری اسلامی، قم: موسسه مستشهدین وصال.
- ۱۳- سلیم، عبدالمجید (۱۳۵۷). همبستگی مذاهب اسلامی، ترجمه بی آزار شیرازی، تهران: امیرکبیر.

۱۴. سلیمی، عبدالحکیم (۱۳۹۱). «بیداری و احیای تمدن اسلامی با تأکید بر اندیشه سیاسی رهبر معظم انقلاب اسلامی»، معرفت، شماره ۱۲۵
۱۵. صوفی نیارکی، تقی (۱۳۹۱). بیداری اسلامی: هویت تمدنی و چالش های پیش رو در اندیشه حضرت امام (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله العالی)، تهران: انقلاب اسلامی.
۱۶. عظیمی، محمد (۱۳۹۴). «دین و راهبردهای توسعه ای با مقیاس تمدنی در افق آینده»، چهارمین کنفرانس الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت.
۱۷. عمید، حسن (۱۳۸۷). فرهنگ فارسی عمید، تهران: امیرکبیر.
۱۸. محمدی، منوچهر (۱۳۸۹). آینده نظام بین الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران: وزارت امور خارجه.
۱۹. معین، محمد (۱۳۷۵). فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر.
۲۰. منصوریان، یزدان (۱۳۸۶). «گراند تئوری چیست و چه کاربردی دارد»، ویژه نامه همایش علم اطلاعات و جامعه اطلاعاتی.
۲۱. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در اجلاس مجمع عمومی سازمان ملل متحد، ۱۳۶۶/۶/۳۱
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۲. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در حرم امام رضا (ع)، ۱۳۶۸/۱/۱۱
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۳. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار مردم استان اصفهان، ۱۳۶۸/۴/۲۵
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۴. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار ائمه علمای مختلف مردم سراسر کشور، ۱۳۶۸/۱۰/۶
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۵. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در کنفرانس اندیشه اسلامی، ۱۳۶۸/۱۱/۱۲
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۶. خامنه ای سید علی، بیانات آیت الله خامنه ای در سالروز میلاد امام حسین (ع) و روز پاسدار، ۱۳۶۸/۱۲/۱۰
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۷. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری به مناسبت اولین سالگرد ارتحال امام خمینی، ۱۳۶۹/۳/۱۰
<https://farsi.khamenei.ir>
۲۸. خامنه ای سید علی، پیام رهبری به حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۶۹/۴/۷
<https://farsi.khamenei.ir>

۲۹. خامنه ای سید علی، پیام رهبری به حجاج بیت الله الحرام، ۱۳۷۰/۳/۲۶، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۰. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در کنفرانس بین المللی وحدت اسلامی، ۱۳۷۲/۶/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۱. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۸۰/۶/۱۵، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۲. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار کارکنان قوه قضاییه در آستانه سالروز هفتم تیر، ۱۳۸۱/۴/۵، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۳. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۸۱/۷/۳۰، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۴. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در خطبه های نماز عید فطر، ۱۳۸۱/۹/۱۵، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۵. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار استانداران سراسر کشور، ۱۳۸۴/۱۲/۸، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۶. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار برنامه سازان رسانه ای کشورهای مختلف، ۱۳۸۵/۲/۲۶، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۷. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۵/۳/۲۹، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۸. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در کنفرانس وحدت اسلامی، ۱۳۸۵/۵/۳۰، <https://farsi.khamenei.ir>
۳۹. خامنه ای سید علی، پیام رهبر انقلاب اسلامی به مناسبت کنگره عظیم حج، ۱۳۸۵/۱۰/۸، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۰. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار با کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۸۶/۱/۱۷، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۱. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار دانشجویان دانشگاه های استان فارس، ۱۳۸۷/۲/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir>

۴۲. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در حرم امام رضا(ع)، ۱۳۸۸/۱/۱، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۳. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار کارگزاران و دست اندرکاران حج، ۱۳۸۸/۸/۴، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۴. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار مسئولان نظام و سفرای کشورهای اسلامی، ۱۳۸۹/۱۲/۲، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۵. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دومین نشست اندیشه های راهبردی، ۱۳۹۰/۲/۲۷، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۶. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار مسئولان نظام در روز عید مبعث، ۱۳۹۰/۴/۹، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۷. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در اجلاس بین المللی بیداری اسلامی، ۱۳۹۰/۶/۲۶، <https://farsi.khamenei.ir>
۴۸. خامنه ای سید علی، بیانات رهبری در دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، ۱۳۹۲/۶/۱۴، <https://farsi.khamenei.ir>
49. Goldstein, Joshua and Pevehouse, Jon (2008), International Relations, 8th edition, New York: Longman.
50. Kapstein, Ethan B. and Mastanduno, Michael (1999), Unipolar Politics, New York: Columbia University Press.